

Ziek van phytophthora

Als biologisch aardappelteler is hij overgeleverd aan de grillen van de weergoden. Het is voor biologisch dynamisch akkerbouwer Joost van Strien in Ens een moeilijke opgave om phytophthora in zijn consumptieaardappelen te beheersen. Hij overweegt dan ook om deze teelt af te stoten. „Het rendement van biologische aardappelen kan niet op tegen dat van ui of peen.”

Door Stefan Buning
Fotografie: Ruben Meijerink

Een muffe geur van rotte aardappelen stijgt omhoog uit een aardappelkist op het erf van akkerbouwer Joost van Strien. Een zwerm fruitvliegen is er niet bij weg te slaan. Uit de kist sijpelt donkergekleurd vocht. „Dit is een van de ergste kisten”, vertelt de biologisch akkerbouwer, terwijl hij al leunend op de kist de toestand van de Ditta's bestudeert. Toen de kist de bewaarloods inging, zat die tot de rand vol. Nu, ongeveer vijf weken later, is de inhoud van de kist met ongeveer eenderde ingezakt. De biologisch dynamische akkerbouwer in Ens kent de oorzaak: phytophthora infestans. „Het was te verwachten”, verzucht hij. „Het is een echt phytophthora-seizoen.” De kist die stagiaire Ilja Klamer buiten neerzette, is niet de enige kist met aangetast product. In ongeveer negen andere van de in totaal honderd kisten op zijn bedrijf zit natrot als gevolg van de besmettelijke aardappelziekte. „Kijk, deze knol vormt geen probleem.” Van Strien pakt een donkere, verwrongen, door phytophthora aangetaste aardappel uit de kist.

Joost van Strien en Ilja Klammer verwijderen de door phytophthora aangetaste knollen uit een kist met Ditta's.

'Ditta wil op zand niet afharden'

„Deze is uitgedroogd en zal de overige aardappelen niet aantasten. Het zijn aardappelen als deze die een probleem vormen.” De akkerbouwer pakt een natte aardappel en knijpt erin. Een etterige substantie kruipt uit de aardappel. Het is de oorzaak van natrot. Hij is al een paar dagen met de stagiare bezig om de rotte aardappelen uit de kisten te halen. Nadat ze de kisten hebben geschoond, probeert Van Strien met verwarming en beluchting verdere aantasting te voorkomen.

Niet ver genoeg

Sinds tien jaar is Van Strien, die met zijn vrouw Monique Doggen een man-vrouw maatschap vormt, biologisch akkerbouwer. In 1992 nam Van Strien het gangbare akkerbouwbedrijf van zijn schoonmoeder over. In 1997 schakelde hij om. De akkerbouwer zag een groot aantal problemen ontstaan in de gangbare landbouw. Vooral de overproductie en het hoge meststoffen- en bestrijdingsmiddelengebruik waren hem een doorn in het oog. „Ik ben ervan overtuigd dat je met de biologische teelt een gezond product voortbrengt”, vertelt hij.

De voorschriften voor de biologische teelt gingen voor Van Strien echter niet ver genoeg. „Ik zag dat de biologische teelt steeds meer richting de gangbare akkerbouw schoof. Bovendien vond er een verschuiving plaats van vaste mest in het najaar naar drijfmest in het voorjaar.” Hij wilde een stap voorwaarts zetten, de lat hoger leggen. Daarom schakelde hij drie jaar geleden over naar biologisch dynamisch. „Ik moet nu minimaal zestig procent biologische mest gebruiken in plaats van dertig procent en mijn bouwplan moet minimaal uit vijftig procent maaigewassen bestaan”, legt hij de belangrijkste aanpassingen uit.

Koper spuiten

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen is in de biologisch dynamische akkerbouw uit den boze. Toch staat Van Strien niet helemaal machteloos in de strijd tegen phytophthora. Door teelt- en oogstmaatregelen kan hij de phytophthora-aantasting beheersen. Zo gaan de Agria's en de Ditta's zo vroeg mogelijk in het voorjaar de grond. De Ditta's, die hij op zandgrond verbouwt, kiemt hij voor in Joppezakken. Bovendien volgen de aardappelen altijd de tarwe in de rotatie. Een grasklaver-nagewas zorgt voor de noodzakelijke stikstofbinding in de grond. Van Strien bemest ongeveer 25 ton rundvee-potstalmest bij. Op de schrale zandgrond iets meer. Tot 112 kilogram stikstof mag de biologische akkerbouwer jaarlijks per hectare bemesten.

Dit jaar experimenteerde hij met een machine die door middel van uv-licht phytophthora tegengaat. De proef mislukte doordat de phytophthora-druk te hoog was, legt hij uit. „Ik heb samen met twee andere boeren met de machine gewerkt. We deden er vijf dagen over om het hele areaal van honderd hectare te bewerken. Dat duurde te lang. Het zou om de twee dagen moeten zijn. Na de behandeling is de sporulatie duidelijk afgenomen, maar als je vervolgens te lang wacht, komt het te snel weer terug.”

Een bekende maatregel tegen phytophthora in de biologische aardappelteelt is het spuiten van koper. In Nederland verboden, maar in veel Europese landen toegestaan. „Ook in Noord-Duitsland wordt koper gebruikt”, weet Van Strien. „Ze hebben misschien een iets hogere opbrengst dan in Nederland, doordat ze de phytophthora er wat langer uithouden. Maar ik vraag me af of dat dit jaar nut heeft gehad. Koper zet de groei van het gewas min of meer stil. Je gebruikt het om een periode van hoge phytophthora-druk te overbruggen. Maar dit jaar was de druk zo hoog en zo langdurig, dat kopergebruik volgens mij weinig effect had.”

Phytophthoradruk

Dat de phytophthora in de kisten zo agressief om zich heen grijpt, is een tegenvaller voor de akkerbouwer. Hij had nog wel de nodige maatregelen genomen om de besmetting te voorkomen. Zo brandde hij de aardappelen al vroeg in het seizoen. „We zijn op 25 juni begonnen met branden en op 7 juli had ik alle percelen gehad”, vertelt Van Strien, nadat hij zijn kalender heeft geraadpleegd. „Toen we vijf tot zes weken later begonnen met rooien, was er nog geen phytophthora zichtbaar in de knollen. Nu blijkt er toch meer in te zitten dan ik dacht. Het probleem is dat Ditta op zand niet wil afharden na het branden. Met de oogst kwamen er vellen los van dit ras. Ze zijn daardoor extra gevoelig voor de aantasting. Het ras Agria, dat ik op klei verbouw, hardt beter af en heeft er veel minder last van.”

Van Strien verbouwde dit jaar 5,5 hectare Ditta en eveneens 5,5 hectare Agria. De oogst zat dit jaar door de hoge phytophthoradruk aanzienlijk onder het meerjarige gemiddelde van 25 tot 30 ton. Hij oogstte ongeveer 18 ton Ditta per hectare met een sortering van 35 mm opwaarts. De oogst van Agria viel nog lager uit. „Ongeveer 12 ton per hectare met 10 tot 40 mm opwaarts. Dat is een tegenvaller. Dat komt door het weer. Vorig jaar was het een heel andere zomer. Toen hebben we de aardappelen in de tweede week van augustus gebrand”, vertelt de akkerbouwer. „Als het op de phytophthorabestrijding aankomt, ben je aan de weergoden overgeleverd”, verzucht hij.

Bodemvruchtbaarheid

De Ditta's slaat Van Strien op in de bewaarloods op zijn eigen erf. Rond de kerst gaan ze weg. De Agria's zitten tot mei, juni volgend jaar bij een collega in de koeling.

Alle aardappelen zitten in de Bioselect aardappelpool van Agrico. Wat ze opleveren, weet de akkerbouwer nog niet. Dat zal afhangen van de kwaliteit. Hij heeft al wel gehoord dat er bij boeren in de buurt aardappelen af land zijn weggegaan voor 60 cent. „De Agria's worden normaal gesproken verwerkt tot chips. Daarvoor is echter een onderwatergewicht nodig van meer dan 360. Ik heb dit jaar nog geen 300 gehaald. Ik betwijfel of ik de Agria als tafelaardappelen kan afzetten, daarvoor is het uiterlijk van de aardappelen niet goed genoeg. Er zitten schurft en sclerotinia op.”

Het verbouwen van biologische aardappelen valt Van Strien dit jaar zo tegen, dat hij overweegt om de teelt af te stoten. Hij speelt al langer met die gedachte. „Ik heb de laatste jaren ook bijna geen investering gedaan, op de aanschaf van het Joppe voorkiemstelsysteem na. Het rendement van aardappelen kan niet op tegen die van rooivruuchten als ui of peen. De beheersing van phytophthora is een groot probleem. Je moet ervoor zorgen dat je je collega's uit de gangbare sector niet onnodig belast. Bovendien worden het uitgangsmateriaal en de bewaring van biologische aardappelen steeds duurder. Ik zie meer in de groenteteelt. Mogelijk ga ik volgend jaar spinazie telen. Daarnaast wil ik het bouwplan extensiveren door meer gebruik te maken van bovengrondse gewassen om de bodemvruchtbaarheid te verbeteren. Het is een uitdaging om zonder bestrijdingsmiddelen de onkruiddruk te overwinnen. Dat gaat heel goed met spelt en tarwe en normaal gesproken ook met de aardappels.”

Van Strien verwacht binnen twee maanden een besluit te nemen of hij de aardappelteelt aanhoudt. „Aardappelen zijn een leuk en belangrijk product. Als er phytophthora-resistente rassen komen, wordt het misschien weer aantrekkelijk om biologische aardappelen te verbouwen.”

HET BEDRIJF

Joost van Strien en Monique Doggen hebben een akkerbouwbedrijf van 84 hectare in Ens. Ze telen 6 hectare spelt, 12 hectare zomertarwe, 12 hectare haver, 11 hectare peen, 5,5 hectare pompoen, 5,5 hectare witlofpennen, 11 hectare consumptieaardappelen, 9 hectare kool, 9,5 hectare gras/klaver en 2 hectare sjalotten.